

MARKO MARULIC

SEDAM PISAMA

I.

Reverendo domine. Questi giorni passati volendo scrivervi, fui impedito per la morte del mio fratello Zuane, Dio gli dia pace ala anima. Al suo partir de qui fe inferno de fevre in gallia, domandassimo gratia dal retor de redurlo in la terra per medegarlo, et interim che Valerio nostro stesse al governo dela galia. Questo solo non potessimo impetrar, adoperando anchora quelli che polno (!) apresso lui. Ha usato troppa crudelità, Dio li dia pentirse dil suo peccato et salvarsi al fine. Amen.

Piero, anche mio fratello, sta in letto, gravemente amalato. Havevo fatto vegnir medico Siva da Sibenico, el qual, parmi, non ha bona opinion della soa sanità. Quello seguirà non so, tamen segua ciò che si voglia, i Dio sia del tutto laudato. Asai me trovo consolando che l'uno è partito dela vita presente con tutti sacramenti ecclesiastici e ben contrito in le man mie, chome si convien al fidel christiano. L'altro anche confesso et contrito sta aparechiato per seguire la volontà de Dio, in man de cui è la vita e morte nostra.

Io, interim, sento in me combattere la passion con la ragione, pur nel principio arquanto (!) la doglia occupa el chore, ma non sì che finalmente non dà loco ala ragione. Et hoc est donum Dei altissimi, al qual rendo gratie che molto menor sono li soi flagelli verso noi de quel che merita li peccati nostri. Misericordiosamente ne castiga, non per farne male, ma per salvarne in eternum. Tutte le adversità che ne manda, sempre sono al fin del bene nostro, perhò d'ogni cosa dovemo renderli laude, et a lui solo dil tutto ringraziare.

Novamente pensando tra me la oppression di christiani per li infideli, et nela fantasia ricerchando la causa, vennemi in mente sopra di ciò far un trattadello, spero non inutile a quelli voranno con mente sana legierlo, e con ragione considerar la chosa. Ve lo mando con questa lettera, scritto è in sermon vulgare, aciò chadauno possa intender. Se l'vi parerà che si possa far qualche frutto spirituale tra li christiani, lo daretì (!) butar in stampa. Et quanto io indicar posso, veramente credo esser chosì, et che chosi serà chome in esso se contien. Zoè che la chosa andarà bene se li prelati ecclesiastici, et li signori mondani voranno provvedere mediante le loro censure e pene che li subditi se coregiano dale publici (!) scelerateze che fanno. Aliter, actum est de nobis, sempre la ira de Dio serà contra nui, la quale è più stimolata per la negligentia di presidenti che per lo manchamento di populi. Iam securis posita est ad radicem et della offensa de Dio niuno non se achorgie, fin che la

I.

Prečasni gospodine. Htjedoh vam pisati ovih proteklih dana, ali sam bio spriječen smrću moga brata Ivana, neka mu Bog da mir duši. Poslije vašeg odlaska odavde, na galiji je nastao pravi pakao od ognjice, tražili smo milost rektora da ga prenesemo na kopno u cilju liječenja, a za to vrijeme da naš Valerio bude na komandi galije. To samo nismo mogli postići, čak ni koristeći one koji su uticajni kod njega (rektora). Pokazao se veoma okrutan, neka mu Bog omogući pokajanje od svog grijeha, pa da se na kraju spasi. Tako neka bude.

I moj brat Petar, isto je u krevetu teško bolestan. Doveo sam liječnika Sivu iz Šibenika, koji, kako mi izgleda, nema dobro mišljenje o njegovom zdravlju. Ne znam šta će sve slijediti, ali bilo što da se desi, neka u svemu Bog bude slavljen. Mnogo me tješi da je jedan otišao sa ovoga svijeta sa svim crkvenim sakramentima, duboko skrušen u mojim rukama, onako kako dolikuje vjernom kršćaninu. I drugi se ispovjedio i skrušen se priprema da vrši volju božju, u čijim su rukama i život i smrt naši. Ja, međutim, u sebi osjećam borbu između osjećanja boli i razuma, pa iako u početku tuga, nekoliko, osvoji srce, to nije u tolikoj mjeri da, na kraju, ne prepusti mjesto razumu. *I to je dar Boga velikoga,*¹ kome dajem hvale, jer su njegovi bičevi prema nama mnogo blaži od onoga što zaslužuju naši grijesi. Milosrdno nas kažnjava, ne zato da nam pričinu zlo, nego da nas spasi za vječnost. Sve nevolje koje nam šalje uvijek su za naše dobro, pa zato za svaku stvar treba da ga hvalimo i samo njemu da za sve zahvaljujemo.

Ponovno razmišljajući u sebi o tlačenju kršćana od strane nevjernika i tražeći u mašti uzroke, palo mi je napamet da o tome izradim jednu malu raspravu, nadam se ne nekorisnu za one koji bi je htjeli čitati zdravom pamću i razborito procjenjivati stvar. Šaljem vam je sa ovim pismom, pisana je talijanskim jezikom da bi je svatko mogao razumjeti. Ako vam se bude činilo da bi se mogao postići neki duhovni plod među kršćanima, dajte je na štampanje. A koliko ja to mogu ocijeniti, zaista vjerujem, da je tako i da će biti onako kako je u njoj sadržano. A to znači da će stvar ići dobro ako se crkveni velikodostojnici i svjetovna gospoda budu pobrinuli da se podanici, putem zabrana i kazni, okane javnih zločina koje vrše. Inače s nama je gotovo, protiv nas će uvijek biti božji gnjev, koji je više potican nemarom onih koji predsjedaju, nego nedostacima narodâ. Već je *sjekira položena na kori-*

¹ Prop. 5, 18.

soa vendetta non si extenda più oltre. O, quanto è vana la credulità di quelli che credeno con la forza delle genti poter contristare (!) contra la ira de Dio.

Novamente quì, in le parte de Chroatia, chome za avanti havete intexo, essendo adunati cinquecento chavalli ungari et chroatti e stradioti, tutti valentissimi homini e ben armati, furono rutti (!) e frachassati da trecento Turchi, mal armati et mal a chavallo, in sula bella pianura. Intanto che quelli scanpavano, non sapevano dire per qual causa scanparono, nè perchè non havevano animo resistere a sì pochi, havendo in ogni chossa gran avantazo. E pur anchora non se achorgemo, non esser la forza del inimico che ne preme, ma furor divino.

Ozi divenne la nova accertata, per quelli havean visto, chome tre milia chavalli de Scandarbassa haveano depredato el pae de Slovigni per fino a Zagabria, senza obstaculo, in tanto che menavano prezoni gran numero in mandra, chome animali, de boi, pecore e zumente, tanto quanto potevano menare. Che s'el re non pol varentar el suo dominio, non so chome varentarà quel d'altrui. Manifesti son li segni della ira de Dio, et pochi sono chi la considera, pur sperando nel aiuto dele forze humane. La qual speranza, però, è vana, lezendo la opera porete cognoscer. Opto te ben valer in Domino.

Ex Spalato, MDI, die XIX Julii.

M. Marulus tuus.

Reccomandatime ala Signoria del Reverendissimo Abbate di Bergognoni nostro, per soa humanità, amicissimo. Se son bono per qualche chosa, son ali commandi della so Signoria. Jesù Christo lo mantenga in soa gratia sempre. Amen.

Fatto ho una opereta in lengua nostra materna, per rima, distinta in sie libri, nela qual se contien la historia de Judit et Olopherne, fecila questa quadragesima passata et la dedicai a misser lo Primicerio nostro. Conposta è more poetico, venite et vedetila, direte che anchora la lengua schiava ha el suo Dante. Troppo presumere me fa baldanza che ho con vui. Iterum valete.

(Adresa:) Reverendo in Christo patri domino Hieronymo de Cipcis, iuris utriusque doctore egregio, canonicoque de Archidiaconato Spalatensi dignissimo, ac domino meo, optime merito.

Venetiis.

A. S. V. Not. Atti Jacopo Grassolario, uro 2557 (1501 – 1515).

jen,² a vrijeđanje Boga niko ne primjećuje, sve dok se njegova qsveta još dalje ne proširi. O, koliko je isprazna lakovjernost onih koji vjeruju da će se ljudskom snagom moći oprijeti božjem gnjevu.

Ponovno ovdje, na području Hrvatske, kako ste već to i ranije saznali, 500 okupljenih konjanika ugarskih, hrvatskih i stradiota, sve veoma hrabri i dobro naoružani ljudi, — razbijeni su i skršeni, usred lijepe ravnice, od 300 Turaka, loše naoružanih i loših konjanika. I dok su oni bježali, ne bi znali reći iz kog su razloga pobjegli, niti zašto nisu imali hrabrosti da se opru tako malobrojnima, imajući u svemu veliku prednost. Pa ipak, još ne primjećujemo da ono što nas pritiskuje nije moć neprijatelja, nego božji gnjev.

Danas je stigla nova potvrda očevidaca kako su tri hiljade konjanika Skender-paše porobili predio Slavonije sve do Zagreba, bez otpora. Tako su gonili veliki broj zarobljenih u krdo, kao stoku volova, ovaca i tovarnih životinja, kolikogod su bili u stanju da ih vode. Ako kralj ne može brinuti za vlastiti posjed, ne znam kako će brinuti za tуди.

Očiti su znaci božjeg gnjeva, a malobrojni su oni koji to uzimaju u obzir, nadajući se još uvijek u pomoć ljudskih snaga. A ta se nada ubrzo pokazuje ispraznom i to možete spoznati čitajući djelo.

Želim ti dobro zdravlje u Gospodinu.
Tvoj M. Marul

Iz Splita, 1501, dana 19. srpnja.

Preporučite me gospodstvu prečasnog opata Bergognoni, zbog svoga čovjekoljublja našeg velikog prijatelja. Ako mogu biti prikladan za neku stvar, na raspolaganju sam njegovom gospodstvu. Neka ga Isus Krist uvijek uzdrži u svojoj milosti. Tako neka bude.

Izradio sam jedno djelce u stihu na našem materinjem jeziku, podijeljeno u šest knjiga, koje sadrži istoriju o Juditi i Holofernu. Dovršio sam ga ove prošle korizme i posvetio našem gospodinu kanoniku prvopojcu (parmanciru). Sačinjeno je na pjesnički način, dodite i pogledajte ga, reći ćete kako i slavenski jezik ima svog Dantea. Smjelost koju osjećam kada sam s vama, čini da se mnogo precjenjujem. Još jednom budite zdravi.

(Adresa:) Prečasnou u Kristu svećeniku, gospodinu Jerolimu Čipiku, doktoru obiju prava, poštovanou kanoniku Arhidakonata splitskog predostojućnom i mom gospodinu, sa najvećim zaslugama.

U Veneciji.

² Lk. 3, 9.

II.

Reverendo domine. Scrivive per un'altra mia della immatura morte del mio fradello Zuanne. Hora, senza dar riposo al calamo, ve dinoto et della morte di Piero, un altro mio fratello, el qual insieme con mi havendo attexo a Zuanne mentre el stette infermo, credo che da lui prexe la malatia; era una fevre, chome disse el medico, pestilentiale, ad intrar del quintodecimo zorno chaciolti l'anima dal corpo. A tempo fecilo confessar e comunicar, morti da bon christiano. Questo è quel che me fa star arquanto (!) consolato, quantunque sia el chaxo molto miserabile. In spacio de vintitre zorni, privarse de dui fratelli zoveni, gaiardi e da bene, la conversation di quali ogni gran fastidio facilmente me lo alleviava. Chosì è intravenuto, chosì è stata la volonta di Dio, sit nomen Domini benedictum. Lui li havea dati, lui li ha tolti, quando a lui ha piazuto. Quicumque patimur peccata meruerunt, meglio ne tratta la divina clementia di quel che meritemo. D'ogni chosa rendo gratie ala Maestà soa, essendo (precartano: ch) certo che tutte le adversità che ne manda, le manda a fin del ben nostro, aziò chastigati se emendemo, emendati diventemo degni de quella eternal salute e beatitudine a nui preparata a constitutione mundi. Non vult Dominus mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat. Sichè non me lamento dela fortuna, ma ringratio a Dio, et se questo è pocho, venga supra di me quante miserie son al mondo, pur che mai non sia privo della gratia del Jesù Christo Salvatore nostro. La qual havendo, li sancti martyri, quanto più gravi supplicii pativano, più godevano. Si Deus nobiscum, quis contra nos!

Con tali et simili ragioni, ale fiate resister soglio alle passioni della presente doglia, nè anche mi sento tanto forte che non habi bisogno del conforto d'altrui, maxime delle lettere vostre, a me sempre gratissime. Si che ve priego non vi sia tedio, quando poretì, rescriver qualche chosetta della sanità et ben esser vostro. Bonum vestrum nostri infortunii temperamentum est. Valet felicitèr.

Ex Spalato MDI. die XXVI Julii

M. Marulus tuus.

(Adresa:) Reverendo in Christo Domino Hieronymo de Cipcis, iuris utriusque doctor, Canonico et Archidiacono Spalatensi, dignissimo ac domino meo, plurimum honorem.

Venetiis

A. S. V. Not. Atti Jacopo Grassolario, nro 2557 (1501 – 1515)

II.

Prečasni gospodine. Pisao sam vam u jednom drugom mome (pismu) o preranoj smrti brata mi Ivana. Sada, ne puštajući da se pero odmori, javljam vam i o smrti Petra, mog drugog brata, koji je zajedno sa mnom pomagao Ivanu dok je bolovao, pa vjerujem da je od njega dobio bolest. Bila je, kako reče liječnik, kužna groznica, koja im je na petnaesti dan od početka, protjerala dušu iz tijela. Na vrijeme sam učinio da se ispovjedi i pričesti, pa su umrli kao dobri kršćani. To je ono što me donekle tješi, iako se radi o veoma žalosnom slučaju, u toku od dvadeset tri dana lišiti se dvojice braće, mladih, krepkih i dobrih, čiji me razgovor brzo oslobađao svakog velikog nespo-kojstva.

Tako se dogodilo, takva je bila volja božja, *blagoslovljeno ime Jahvino*.³ On ih je dao, on ih je uzeo kada mu se svidjelo. Svi koji trpimo, grijesima smo zaslužili božje milosrđe bolje sa nama postupa nego što zavređujemo. Za svaku stvar odajem zahvalnost Višnjemu siguran da nam sve nesreće šalje za naše dobro, da bi se kažnjeni popravili, a popravljeni postali dostojni onog vječnog zdravlja i blaženstva koji su nam pripremljeni od nastanka svijeta. *Ne traži Gospodin smrt grešnika, nego da se obrati i živi*.⁴ Zato se ja ne žalim na sreću, nego zahvaljujem Bogu, a ako je ovo malo neka na mene dođu sve nevolje koje postoje na svijetu, samo da se nikada ne lišim milosti Isusa Krista, Spasitelja našega. Sveti Mučenici, koji su je imali, koliko su teže muke podnosili, toliko su više uživali. *Ako je Bog za nas — tko će biti protiv nas?*⁵

Sa takvim i sličnim razlozima, običavam se na mahove zaštititi od muka sadašnje tuge, a ne osjećam se ni toliko jak da nemam potrebe za utjehom drugih, najviše vaših pisama, meni uvijek toliko ugodnih. Tako vas molim da vam ne bude mučno, kada uzmognete, odgovoriti mi sa kakvom stvarčicom o vašem zdravlju i dobrom stanju. Vaše dobro ublažava naše nesreće. Živite sretno.

Iz Splita, 1501, dana 26. srpnja.

Tvoj M. Marul

(Adresa) Prečasnom u Kristu Gospodinu Jerolimu Ćipiku, doktoru obiju prava, kanoniku i nadžupniku splitskom, vrlo dostojnom i mom gospodinu, najveću čast. — U Veneciji.

³ Job, 1, 21.

⁴ Ez. 33, 11.

⁵ Rim. 8, 31.

III.

Reverendo in Christo Domine. Scrivive la ultima mia per misser padre Thomaso, archipresbitero nostro, delli infortunii nostri, di qual al presente è cresciuto (!) el cumulo, per la infirmità de madonna, matre nostra. L' è chascata in gravissima febre, sì che solo Dio la puol liberar da essa et restituirli la sanità. Tutti altri rimedii li son fatti in vano, nullo modo per meliorar, ma continuamente le potentie vital vanno scemando, nè anche puol masticar el cibo, tanta debeleza (!) sente anchofa in le masselle, ma con nutrimenti sorbativi sustentemogli la vita, chome meglio podemo. Idio sia laudato.

Vedete mo in che condition me trovo. Dui fradelli ho perso in un mexe et adesso son per perder anche la madre, se Jesù Christo non la sana miracolosamente. Et se questo mi achadesse qualche altro tempo, mancho mal saria, ma adesso che son rimaxo solo al governo di chaxa, di qual sin hora non me ho ri[sulta]to, et chosa non usata mi dà mazor graveza. Se non aspettassi la tornata de Valeri ... lassaria ogni chosa et attenderia al fatto mio, ma per amor so mi convien attender per adesso al fatto della chaxa. Et in ciò m'è manchato l'aiuto della matre, per mazor mio fastidio e faticha, sichè da ogni chanto mi trovo impazato, chome quelli che si trova in gran fortuna col legno fragile et disarmato. Sola mia speranza in Dio, lui per soa pietà e misericordia liberando me da tante tribulation, ridurà me in porto della spirital (!) quiete. Et io, expedito da mundan impazi, el resto della vita mia consumare in chose che seran a laude della Maestà soa et salute delli proximi, et purgation di mei peccati. Li qual, quanto penso confessar mi conviene, le preditte adversità meritamente essermi achadute. Iustus es Domine et rectum iudicium tuum. Sed forsàn et hec olim meminisse iuvabit, cum animum revocabimus in Deo consolati.

Scrivive de quella opera nostra exemplare. Se non è comminzata stampirse, me la mandate per qualche zorno. Se chosi farete, subito ve la remandarò indrio, meglio coretta et emendata. Et se non se pol, patientia, responderemo ali lectori d'essa, over noi atori, con parole del poeta Martiale ad Avito, dicendo: Sunt bona, sunt quedam mediocria, sunt mala plura que legis hic, aliter non fit, Avite, liber.

De Antonio nostro D'Alberti, credo, za per altri havete inteso, quanti oculti tradimenti ha uzato verso nui, avanti la morte de nostro fradello Piero, et da poi quanto manifesto odio senza colpa e chaxon, solum perchè gli pare che a se non puol far ben alcuno, se ad altri non faza male. Io li perdono ogni offensa per amor di Dio, quamvis più volte tra me mi son turbato, pur li stimoli della ira ho ribatuti con quel ditto divino: Mihi vindictam et ego ret-

III.

Prečasni u Kristu Gospodine. Pisao sam vam moje posljednje (pismo i poslao) preko gospodina oca Tome, našega nadžupnika, o našim nesrećama, čija se količina sada povećala zbog bolesti gospođe naše majke. Ophrvala je velika ognjica, tako da je od nje samo Bog može osloboditi i povratiti joj zdravlje. Sve druge ljekarije davane su joj uzalud, ni na koji način nije došlo do boljitka, nego su životne snage u stalnom padu, pa ne može ni žvakati hranu, jer još osjeća toliku slabost u vilicama, ali joj, kako bolje možemo, održavamo život tekućom hranom. Neka je Bog slavljen.

Sada vidite u kakvim se prilikama nalazim. Izgubio sam dva brata u jednom mjesecu, a sada sam i pred gubitkom majke, ako je Isus Krist čudesno ne izliječi. Da mi se ovo dogodilo u drugo vrijeme bilo bi manje zlo, ali sada kada sam ostao sam da upravljam kućom, što mi se ranije nije događalo, još me više opterećuju stvari sa kojima se nisam bavio. Da ne očekujem povratak Valerija,⁶ sve stvari, a ja bih se bavio svojim poslovima, ali iz ljubavi prema njemu treba se sada brinuti o kući. A u tome mi je, za moj veći nemir i muku, nedostajala majčina pomoć, tako da sam u neprilici sa sviju strana, kao onaj koji se našao u velikoj oluji sa brodom krhkim i lišenim opreme. Nada je moja jedino u Bogu i on će me, oslobađajući me, po svojoj ljubavi i milosrđu, od tolikih nevolja, privesti u luku duhovnog mira. A ja ću, oslobođen od svjetovnih briga, ostatak moga života utrošiti za stvari koje će biti na hvalu Višnjega, za zdravlje bližnjih i čišćenje od mojih grijehova, zbog kojih su me, kako mislim da trebam ispovjediti, gorespomenute neprilike zasluženo zadesile. *Pravedan si, Jahve, i pravi su sudovi Tvoji.⁷ Ali možda će biti korisno katkad se toga sjetiti, kada, utješeni, duh u Bogu budemo obnovili.⁸*

Pisao sam vam o onom našem uzornom djelu, pa, ako se još nije otpočelo sa štampom, pošaljite mi ga na koji dan. Ako to uradite, odmah ću vam ga vratiti, bolje ispravljeno i sa preinakama. A ako se to ne može, strpljenje, odgovorit ćemo njegovim čitaocima, ili nama piscima, riječima pjesnika Marciala upućenim Avitu, govoreći: *Mnogo od onoga što ovdje čitaš dobro je, ponešto osrednje i loše, — drugačije knjige nema, Avite.⁹*

O našem Antoniju d'Alberti, vjerujem, da ste već i od drugih čuli sa koliko se skrivenih vjerolomstava koristio protiv nas, poslije smrti našeg brata Petra, a zatim koliko je mržnje izlio, bez krivnje i povoda, samo zato što mu izgleda da nikakvo dobro ne može činiti sebi, ako drugima ne čini zlo. Ja mu opraštam svaku uvredu zbog ljubavi božje, iako sam u sebi bio više puta uznemiren, no ipak sam suzbio poticaje gnjeva: sa onim božanskim riječima:

⁶ Poslije navoda imena brata Valerija, jedna je riječ nečitka jer je papir originala oštećen.

⁷ Ps. 118, 137.

⁸ Aen. 1, 203.

⁹ Mart. 1, 16.

ribuam, dicit Dominus. Et chosì ogni chosa ho portato in patientia, chome anche ho descritto in sonetti, di qual, perchè credo haverete qualche piacer, ve li mando, insieme con certi altri, li qual ho fatti, non sapendo altramenti aleviarmi el fastidio che patisco. Et aciò meglio in tali angustie poss'io esser consolato, fece qualche chosa bella che non habio visto avanti; fate che la veda, se pur haverò ocio de poterla veder, tra tante occupation che in quae in là, me destraheno al presente, nè mi lassano ripossare. Pregate Dio che presto da esse me liberi, et me mihi restituat, ut et tuus esse possim, quem semper opto. Bene valere.

Ex Spalato, anno Domini MDI, die vero secundo mensis novembris.

Recommandatime al Reverendissimo nostro Monsignor Abbate Borgognoni, se chosa alcuna posso per la so Segnoria, son sempre alli comandi, de quelle pocho posso, ma anche pocho le asai dovese offerisse el tutto.

Marulus tuus.

(Adresa:) Reverendo in Christo, padre, domino Hieronymo de Cipcis, iuris utriusque doctor, dignissimus meus, plurimum honorem. Venetiis.

A. S. V. Not. Atti Jacopo Grassolario nro. 2557 (1501 – 1515).

*Osveta je moja — veli Gospodin — ja ću je vratiti.*¹⁰ I tako sam svaku stvar podnosio strpljivo i to sam opisao u sonetima, koje vam šaljem zajedno sa nekim drugim, jer vjerujem da će vam pričiniti neko zadovoljstvo. Pisao sam ih ne znajući kako drugačije da se oslobodim nespokojsva, od koga patim. I da bih se u takvim tjeskobama mogao što bolje utješiti, bavio sam se nekim lijepim stvarima koje ranije nisam vidio; omogućite mi da vas vidim, iako ću imati teškoća da vas vidim, usred ovolikih mojih obaveza što me rastresaju i ne dopuštaju da se odmorim. Molite Boga da me brzo od njih oslobodi i da me povрати samom sebi, da bih mogao biti i Tvoj, za kojim uvijek žudim.

Živite dobro.

Iz Splita, godine Gospodnje 1501, dana 2. studenog.

Preporučite me našem prečasnom monsinjoru opatu Borgognoni, ako bilo što mogu za njegovo gospodstvo, uvijek sam na zapovjedi od ono malo što mogu, a malo je kada bi trebalo ponuditi sve.

Tvoj M. Marul

(Adresa) Prečasnom u Kristu ocu, gospodinu Jerolimu Čipiko, doktoru obiju prava, mom najdostojnijem, najveća čast. U Veneciji.

(*Pisma na talijanskom priredio, preveo i bilješkama popratio Miloš Mi-lošević*)

¹⁰ Rim. 12, 19.

Na kraju treba dodati da je Marulić, naviknut da piše i razmišlja na latinskom, i u talijanskim pismima često upotrebljavao pojedine latinske riječi, ili fraze, koje nisu citati iz drugih djela. To je naročito slučaj kod adresiranja, na početku i kraju pisma, ali i tokom izlaganja raznih tema. Sve je to, naravno, prevedeno, ali bez potrebe posebnih napomena i bilježaka.

Zahvalan sam prof. dr. Darku Novakoviću što je na Okruglom stolu posvećenom Maruliću u Splitu, gdje sam izložio sadržaj ovih pisama, posvetio mnogo pažnje mome radu i želje da mi pomogne korisnim savjetima, naročito oko klasične literature.

IV.

Iacobo Grasolario, p̄sbitero, Marcus Marulus salutem.

Multa de me Tibi Hieronymus meus atque idem Tuus. Sed ita ille de me sentit, quantum ex Tua epistola ad me missa conicio, ut qui uehementer amat. Atque usu quidem uenit, ut talium laudatio maior uero sit. Tu me tanti esse existimas, quanti ipse sibi persuasum habet. Proinde et amare coepisti et optas redamari. Qua in re fateris profecto, qualis uir ipse sis, qui optimi cuiusque te studiosissimum ostendas. Dignus es igitur, quem uicissim ego rogem, ne, tametsi minora in me inueneris quam audisti, ab amicitie proposito refrigescas, in qua Tibi respondere totis uiribus contendam. Ardentem hunc affectum Tuum uel uincam uel equabo. Quid enim mihi iucundius, quid gratius quam talium, qualis Tu es, beniuolentia atque humanitas? Diligant alii opes, honores, uoluptates, mihi nihil charius esse potest amicorum possessione, et eorum p̄sertim amicorum, quos communis uerę sincereque in Deum pietatis cultus conciliat. Facile ex litteris Tuis, quantum diuinarum Te rerum delectet contemplatio, deprehendo. Quandiu noster ex ea pependit amor, erit perpetuus. Etenim semper amant, qui sempiterna iugiter meditantur. Hoc est p̄ceptum meum, inquit Dominus, ut diligatis inuicem. Et ne uulgarem dilectionem, qua inter se seculi homines amant, sufficere putaremus, adiecit: sicuti dilexi uos. Non carnis dilectionem nobis insinuat, sed spiritus, non corporum, sed animarum. Ex huiusmodi enim dilectione oritur sanctus ac salutaris ille consensus, de quo idem ait: Si duo ex uobis consenserint super terram, de omni re quamcunq̄te petierint, fiet illis a Patre meo, qui in celis est. Vbi enim sunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Congregemur igitur, Iacobe charissime, non obuios passuum accessu, quanuis id quoque mihi esset gratissimum, sed potius pari mutuaque cordium uoluntate. Et medius inter nos Christus erit. Amor noster non alio nos dirigat quam in Dei amorem. Cuius prorsus ignara ethnicorum antiquitas nescio que quattuor paria amicorum iactanter effert ac celebrat. Sed quid illa ad nostrorum charitatem? Esto ardentem, fideliter, constanter amarint, sed quo usque queso? Non ultra certe, nisi quo ad uixerunt, quod perbreue fuit. Cita mors dissidium attulit ad inferna descendentibus, ubi nullus amor, sed sempiternus horror habitat. At uero in Christo creditum pia charitas etiam post uite huius exitum continenter perseuerat, nunquam desinit, nunquam finitur. Tunc maxime amare incipimus, cum ex hoc terrarum orbe, in quo peregrini sumus et aduenę, ad celestem patriam transmigramus. Spes, fides, charitas, tria hec, maior autem horum est charitas. Quoniam ille due cessabunt, cum scilicet, quod speratum est, possidebitur et, quod creditum, cernetur. Hęc autem perdurabit in eternum. Deus enim

IV.

Svećeniku Jakovu Grasariju Marko Marulić pozdrav

Mnogo Ti je o meni govorio moj, a isto tako Tvoj Jerolim!¹ Ali, koliko to naslućujem iz Tvoga pisma što si mi ga poslao, on tako misli o meni kao onaj tko silno ljubi. A obično se, zaista, dogodi da hvala takvih nadilazi istinu. Ti smatraš da ja toliko vrijedim koliko je on sam u to uvjeren. Stoga si me i počeo voljeti i želiš da i ja Tebe volim. Time pak uistinu odaješ kakav si čovjek Ti sam kad pokazuješ najveću sklonost prema svakomu tko je čestit. Zavreduješ dakle da ja Tebe zauzvat zamolim da se — iako ćeš u meni naći manje toga nego što si čuo — ne ohladiš u svojoj nakani o prijateljstvu, u čemu ću se svim silama truditi da budem Tebi nalik. To ću Tvoje žarko osjećanje ili nadmašiti ili dosegnuti. Ta, što mi je ugodnije, što li draže nego dobrohotnost i ljubaznost takvih kakav si Ti? Neka drugi ljube bogatstvo, časti i slasti, meni ništa ne može biti draže od toga da imam prijatelje, i osobito onakve prijatelje što ih veže zajedničko gajenje istinite i iskrene ljubavi prema Bogu. Iz Tvoga pisma lako razabirem koliko Te raduje razmatranje o svemu što se odnosi na Boga. Dok se god bude na tome temeljila, naša će ljubav biti postojana. I doista, vječno ljube oni koji neprekidno razmišljaju o vječnome. »*Ovo je moja zapovijed,*« reče Gospodin: »*Ljubite se međusobno!*« I, da ne bismo mislili da je dovoljna obična ljubav kojom se međusobno ljube svjetovni ljudi, dodao je: »*kao što sam ja ljubio vas.*«² Ne upućuje nas on na putenu, nego na duhovnu ljubav, ne na tjelesnu, nego na duševnu. Iz takve se, naime, ljubavi rađa ona sveta i spasonosna sloga o kojoj taj isti veli: »*Ako se dvojica od vas na zemlji slože i zamole bilo što, učinit će im to moj Otac koji je na nebesima. Jer gdje se dvojica ili trojica sastanu u moje ime, ondje sam ja među njima.*«³ Sastanimo se dakle, predragi Jakove, ali ne tako što bismo jedan drugomu kročili ususret, mada bi mi i to bilo vrlo drago, nego radije jednakom i uzajamnom revnosti svojih srdaca. I Krist će biti u sredini među nama. Naša ljubav neka nas ne usmjeri drugamo nego na ljubav prema Bogu. Za nju pak uopće nije znala poganska starina koja razmetljivo uznosi i slavi neka četiri para prijatelja.⁴ Ali što je to prema ljubavi naših! Neka su oni ljubili žarko, vjerno i postojano, ali dokle, molim Te? Jammačno ne dulje nego što su živjeli, a to je bilo prekratko. Brza je smrt donijela raskid, i oni su sišli u podzemlje gdje ne obitava nikakva ljubav, nego vječna strava. Naprotiv, pobožna ljubav onih koji vjeruju u Krista neprestano traje i poslije kraja ovozemaljskog života, nikada ne prestaje, nikada ne završava. Upravo tada počinjemo najvećma ljubiti kad se iz ovog kruga zemaljskog u kome smo stranci i pridošlice selimo u nebesku domovinu. *Nada, vjera, ljubav — to troje — no najveća je među njima ljubav.*⁵ Jer prve

¹ Jerolim Čipiko, arhidakon splitski, Marulićev intimni prijatelj, kojemu je posvetio *Instituciju*.

² *I* 15, 12.

³ *Mt* 18, 19–20.

⁴ Kastor i Poluks, Orest i Pilad, Ahilej i Patroklo, Nis i Eurijal.

⁵ *1 Kor* 13, 13.

charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo. Perennes igitur perpetuque et uere amici erimus, si inuicem amando ad illum unum amandum, qui prior dilexit nos et animam suam posuit pro nobis, assiduis colloquiis crebraque litterarum uicissitudine alter alterum accenderimus. In calce epistolę presentem hominum nequitiam, quę ad cumulum usque excreuit, considerans, quęris a me, quam propinquum putem Antichristi aduentum. Venturum Antichristum nemo fidelis ambigit. Quando autem ueniet? Conicere possumus, decernere non possumus dicente Domino: Non est uestrum nosse tempora uel momenta, quę Pater posuit in sua potestate. Et alibi: De die illo, inquit, uel hora nemo scit, neque angeli in celo, neque Filius, nisi Pater. Non quia Filius quicquam minus sciat Patre, cum Pater et Filius unum sint, sed Pater scit, quia Filio communicat, et Filius nescit, quia nemini reuelat. Signa tamen p̄cessura Iudicium commemorantur in Euangelio, quę partim euenisse credimus, partim euentura expectamus. Bella s̄uiunt, pestilentię grassantur, fames p̄munt. Sed nondum illa reliqua apparent, quę in sole et luna et stellis futura p̄dicantur. Nobis interim expedit non plus sapere quam oportet sapere. Arcanum Dei, quod latet, latere sinamus. Iudicium autem eius semper timeamus. Nescit enim homo, utrum amore an odio dignus sit. Stultum est ideo negligentius uiuere, quia ad iudicandum tardat Christus. Licet ille post multa annorum milia uenturus sit, mors tamen procul a nobis esse non potest; etiamsi ultimam inuasura est senectam, properat, currit, uolat, in ianuis est. Breue enim et irreparabile tempus omnibus est uitę. Tunc autem primum iudicamur, cum hinc eximus. Et quoniam ne horam quidem uitę nostrę promittere possumus, sic hodie uiuamus, tanquam cras morituri. Non ea de causa hoc refero, ut Te quicquam doceam, cui omnia notiora sunt quam mihi, sed ut Tu me uicissim Tuis excites hortatibus, nequando ulla molliusculi ocii illecebra delinitus obtorpescam. Si me amas, cura, ut meliorem efficias, non ut plus mihi laudis addas. Ego te non solum amo ut optimum uirum, sed etiam ut optimum sacerdotem ueneror. Totus Tuus sum, quia Tu totus Christi. Vale!

Anno christianę salutis MDII, quinto Nonas Martias. Spalati.

(Adresa) Reuerendo in Christo p̄sbitero Iacobo Grasolario, uiro uirtute ac eruditione p̄dito, mei amantissimo mihi que charissimo. Venetiis.

će dvije prestati kada se, što se zna, bude posjedovalo ono čemu smo se nadali, i kada se bude gledalo ono u što smo vjerovali. Ova će pak trajati do vijeka. *Bog je naime ljubav, a tko ostaje u ljubavi, ostaje u Bogu i Bog u njemu.*⁶ Bit ćemo dakle trajni, vječni i istinski prijatelji budemo li, ljubeći se međusobno, stalnim razgovorima, tj. čestom izmjenom pisama, uspaljivali jedan drugoga da ljubimo jedino onoga *koji je nas prije ljubio⁷ i svoj život položio za nas.*⁸

Na kraju pisma, razmišljajući o današnjoj ljudskoj pokvarenosti koja se razmahala do krajnosti, pitaš me što mislim kako je blizu dolazak Antikrista. Nitko tko je vjernik ne sumnja da će Antikrist doći. A kada će doći? To možemo nagađati, no ne možemo odrediti, jer Gospodin veli: *»Ne stoji do vas da znate vrijeme ni čas, jer je to Otac stavio sebi u vlast.«*⁹ I drugdje: *»Za onaj dan — reče — ili sat ne zna nitko, ni anđeli na nebu, ni Sin, nego samo Otac.«*¹⁰ To ne zato što bi Sin išta manje znao nego Otac, jer su *Otac i Sin jedno,*¹¹ nego Otac zna jer priopćuje Sinu, a Sin ne zna jer nikomu to ne otkriva. Pa ipak, znaci se koji će prethoditi Sudu spominju u Evanđelju, a za njih dijelom vjerujemo da su se dogodili, a dijelom očekujemo da će se dogoditi. Ratovi bjesne, kuga napada, glad pritišće.¹² Ali još se ne vidi ono ostalo što se najavljuje da će se dogoditi suncu, mjesecu i zvijezdama.¹³ Do tada je za nas korisno da ne znamo više nego što treba da znamo. Pustimo da tajna Božja, koja je skrivena, bude skrivena! No, njegova se suda uvijek bojmo! *Čovjek naime ne zna zavređuje li njegovu ljubav ili mržnju.*¹⁴ Stoga je ludo živjeti odveć nemarno zato što Krist kasni na suđenje. Makar on došao poslije mnogo tisuća godina, smrt ipak ne može biti daleko od nas. Sve ako nas hoće zaskočiti i u dubokoj starosti, ona se žuri, trči, leti, evo je na vratima! Jer, *kratko je vrijeme života svima i ne da se vratit.*¹⁵ A tada nam se prvi put sudi kad odlazimo s ovoga svijeta. I, budući da svoj život ne možemo produžiti ni za časak, tako živimo danas kao da ćemo sutra umrijeti! To ne govorim iz toga razloga da bih Tebe ičemu učio, jer je sve to Tebi bolje znano nego meni, nego zato da Ti mene zauzvrat probudiš svojim bodrenjem kako se ne bih jednom ulijenio zamamljen ikakvim mamcem iole ugodne dokolice. Ako me voliš, pobrini se da me učiniš boljim, a ne da me još više hvališ. Ja Te ne volim samo kao izvrsna čovjeka, nego Te i poštujem kao izvrsna svećenika. Cio sam Tvoj, jer si i Ti cio Kristov.

Zbogom!

U Splitu, 3. ožujka godine kršćanskoga spasenja 1502.

(Adresa) Poštovanom u Kristu svećeniku Jakovu Grasolariju, kreposnu i naobraženu čovjeku koji me veoma voli i meni je veoma drag

Mleci

⁶ 1 Iv 4, 16.

⁷ 1 Iv 4, 10.

⁸ 1 Iv 3, 10.

⁹ Dj 1, 7.

¹⁰ Mt 24, 36.

¹¹ Prema Iv 10, 30

¹² Prema Lk 21, 9 i d.

¹³ Isp. Mt 24, 29; Mk 13, 24 i d.; Lk 21, 25 i d.

¹⁴ Prop 9, 1.

¹⁵ Iz Vergilijeve Eneide 10, 467/8.

V.

Iacobo Grassolario Marcus Marulus salutem.

Cum scriptorum meorum studiosus, optime uir Iacobe, cures inprimis cum impressoribus Tuis, ut illa in lucem ueniant, exegisti, ut hæc etiam commentaria, quorum De imitatione Christi titulus est, ad Te mitterem. Tu, si dignum opus publica impressione iudicaueris (plurimi enim facio iudicium Tuum), cura, ut imprimatur! Mercedem siquam a Domino pro labore mereor, Tecum partibor. Ius fasque enim est, ut, sicut, qui bene beateque uiuendi disciplinam conscribunt, præmii aliquid a Deo expectant, ita idem et illi sibi sperent, qui eam publicandam curant.

Ista, quæ nunc mitto archetypa nostra, postquam impressorum typis exscripta fuerint, nobis restitue, simul etiam aliquot exemplaria Euangelistarii nostri ad me mitte meque Francisco Lucensi nostro, cui ipsum Euangelistarium iam pridem dono misi quique plus etiam remisit, ne ingratus uideretur, plurimum commenda! Vale, et cum ista impressa fuerint, alia expecta! VIII. Kalendas Septembres.

(Adresa) Reuerendo in Christo Domino Iacobo Grassolario, domino meo, plurimum honorem. Venetiis.

VI.

Venerabile (!) domine, de opere nostro Tua cura nuper impresso Tibi gratias ago. In quo componendo siquid meus meruit labor, Deum oro, Tecum mihi commune sit.

De hoc autem, quod nunc in manu est, ut perficere possim, Tu me præcibus Tuis adiuua! Quando quidem non modicæ speculationis est de imitatione Christi uelle scribere et uitæ perfectioris disciplinam tractare. Si mihi Dominus, in cuius laudem talia euoluuntur, adiutor fautorque fuerit, spero infra anni spacium de illo, sicuti postulasti, me Tibi satisfacturum; et iam satis (ut puto) fecissem, nisi me domesticæ rei cura fratre absente impedisset. Nunc in eius aduentu hac molestia liberatus operi absoluendo, quod intermiseram, accingar, eoque libentius, quia ipse prouocas, qui me, cum nondum uideris, amas.

V.

Jakovu Grasolariju Marko Marulić pozdrav

Budući da si, izvrsni mužu Jakove, naklon mojim spisima te se sa svojim tiskarima napose brineš da oni ugledaju svjetlo dana, to si tražio da Ti pošaljem i ova svoja razmišljanja kojima je naslov *O nasljedovanju Krista*. Ako prosудиš da djelo zavređuje da se javno tiska — vrlo mnogo, naime, držim do Tvoga suda — pobrini se da se tiska! Ako zaslužujem za svoj trud kakvu plaću od Gospodina, podijelit ću je s Tobom. Pravo je naime i red da se, kao što oni koji pišu naučavajući čestit i blažen život očekuju od Boga kakvu nagradu, tako i oni istomu za sebe nadaju koji se brinu da se to objavi.

Taj nam naš izvornik što ga sada šaljem vrati pošto ga tiskari otisnu, a ujedno nam pošalji i nekoliko primjeraka našega *Evangelistara* i najljepše me preporuč i našem Franji Lučaninu,¹⁶ kojemu sam već prije poslao na dar taj *Evangelistar*, a on mi još više uzvratio kako ne bi ispao nezahvalan. Zbogom, i kada to bude tiskano, očekuj drugo!

Dvadeset petog kolovoza.

(Adresa) Poštovanom u Kristu Gospodinu Jakovu Grasolariju, mojemu gospodinu, s najvećim poštovanjem

Mleci

VI.

Časni gospodine,

Zahvaljujem Ti za svoje djelo koje je nedavno tiskano Tvojom brigom. Ako sam, pišući ga, zaslužio štogod svojim trudom, molim Boga da to podijelim s Tobom.

Što se pak tiče ovoga na kojemu sada radim, Ti mi pomози svojim molitvama da ga uzmognem dovršiti. Jer ne traži se malo umovanja kad se hoće pisati o nasljedovanju Krista i raspredati nauku o savršenijem životu. Bude li mi u tome pomagao i bio naruku Gospodin u čiju se slavu o tome raspravlja, nadam se da ću Ti u roku od godine dana udovoljiti s time u vezi, kako si to tražio. I već bih Ti, kako mislim, bio udovoljio da me u tome nije spriječila, zbog bratove odsutnosti, briga za poslove oko kuće. Sad sam se, po njegovu dolasku, oslobodio te nelagodnosti te ću prionuti da dovršim posao što sam ga bio prekinuo, i to radije jer me osobno pozivaš Ti koji me voliš premda me još nisi vidio.

¹⁶ Francesno di Consorti iz Lucce koji je veoma zaslužan za tiskanje Marulićevih djela.

Interim beati Hieronymi uitam his diebus a nobis ꝑditam Tibi mittam, cum primum ab illis, quibus concessi transcribendam, habere potero. Plus aliquid in ea inuenies quam in istis, quę cum ipsius operibus impressę sunt. Ac ne nostra commendare uidear, non de dicendi uenustate loquor (nam et ipse rusticanus sum), sed de historia. Quę si Tibi placuerit, ut imprimatur, operam dabis. Sin minus, parcas impensę; fortasse aliquis, cui dedit ore rotundo Musa loqui (ut Oratius inquit), nostro exemplo prouocatus, idem et exquisitiore stilo et sententiis grauioribus efficiet. Tunc ego ista nostratia libenter aboleri patiar. Nihil enim in uita tam cupide cupio, quam ut quis de hoc sancto, cuius ego studiosissimus sum, aliquid scribat pro dignitate, quod me fateor nequaquam assecutum. Itaque in scribendo copiam mihi defuisse noueris, non uoluntatem. Vale!

Spalati, pridie Nonas Apriles, anno Domini MDVII.

Marcus Marulus Tuus

Reuerendo prębitero Francisco Lucensi meo nomine gratias age! Octo codices opusculi nostri Te curante impressi mihi dono misit, implens illud in Ecclesiaste dictum: Da partes septem necnon et octo. Det ei Deus peracto uite huius tempore, quod septenario numero censetur, ad ogdoadem uite ęternę peruenire. Nihil est, quod maius meliusue illi optare possum. Valete ambo in Christo Domino semper! Amen.

(Adresa) Reuerendo in Christo Domino Iacobo Grassolario, domino meo charissimo. Venetiis.

U međuvremenu ću Ti poslati životopis blaženoga Jeronima što sam ga ovih dana napisao, čim ga mognem dobiti od onih kojima sam ga dao na prepisivanje. Naći ćeš u njemu nešto više nego u onima što su tiskani s njegovim djelima. No, da se ne bi činilo da preporučujem svoje, ne govorim o ljepoti izražavanja — tã, i sam sam priprost čovjek¹⁷ — nego o iznošenju činjenica. Pa ako Ti se on sviđi, potruditi ćeš se da se tiska. A ako ne, poštedi se troška! Možda će netko komu je, kako reče Horacije, profinjen govor dala Muza,¹⁸ učiniti, potaknut našim primjerom, to isto i biranijim stilom i jedrijim mislima. Tada ću ja rado podnijeti da se to naše uništi. Ništa naime ne želim u životu tako željno kao to da tko napiše štogod o tome svecu koji počinje moje najveće zanimanje, i da napiše kako on to zaslužuje, što ja priznajem da nipošto nisam uspio. Stoga ćeš spoznati da mi u pisanju nije nedostajalo dobre volje, nego sposobnosti.

Zbogom!

U Splitu, 4. travnja godine Gospodnje 1507.

Tvoj Marko Marulić

(P. S.) U moje ime izrazi zahvalnost poštovanom svećeniku Franji Lučaninu! Poslao mi je na dar osam knjiga moga djelca koje je tiskano Tvojom brigom,¹⁹ ispunjavajući onu izreku iz *Propovjednika*: »Daj sedam, pa i osam dijelova!«²⁰ Kad navrší godine ovozemaljskog života koje se broje sedmicom, dao mu Bog da stigne do osmice vječnoga života!²¹ Ne postoji ništa što mu veće ili bolje mogu poželjeti. Zdravi bili obojica uvijek u Kristu Gospodinu! Amen.

(Adresa) Poštovanom u Kristu Gospodinu Jakovu Grasolariju, mojem predragom gospodinu

Mleci

¹⁷ Kršćanska afektirana skromnost i tada traženo samoponižavanje.

¹⁸ AP 323/324.

¹⁹ Ako je riječ o *Instituciji*, onda ono »djelca« treba shvatiti kao izraz skromnosti koji je upotrijebljen i za *Davidijadu* u posveti kardinalu Grimaniju.

²⁰ Prop 11,2.

²¹ Prema Ps 90, 10: »Naših je dana u svemu sedamdeset godina, a ako smo u snazi — osamdeset.«

VII.

Iacobo Grassolario, iuris pontificii consulto, Marcus Marulus salutem.

Frater meus Valerius istinc reuersus mihi retulit opus nostrum de imitatione Christi apud Te se reliquisse, Tua opera (sicut ipsi pollicitus es) imprimendum. Quam ob rem magna quidem afficior letitia, quia per Te, uirum egregium atque doctissimum, lucubrationes meę in lucem tandem uenient. Spero enim plus illis ex Tua autoritate existimationis gratięque accessurum quam ex meo quanuis diutino labore. Nam quis est, qui diffidat, talem nactus patronum, non continuo se uoti sui compotem fore? Quanquam ego non hoc futurum opto, ueluti glorię alicuius ab hominibus captandę cupidus, quod querere arrogantię uitium est, sed tanquam plurimis prodesse studiosus, quod proprium christiani est. Christus enim, dux et dominus noster, quicquid dixit, quicquid egit, totum ad salutem contulit aliorum. Et quoniam eundem in isto, quod recepisti, opere proposui omnibus religionis nostrę professoribus imitandum, capessendę uirtutis gratia perennisque beatitatis consequendę, non dubito, quin multi talia a nobis edita auidius legent, postquam etiam Tibi, exacti iudicii sinceręque fidei uiro, placuisse intellexerint.

Quare gratissimum mihi erit, si me quamprimum per litteras feceris certiore, quo loco res ista sese habeat, id est, si p̄fatum opus iam imprimi coeptum sit, si iam breui ad nos, unde profectum est, rediturum sit. Quando quidem non pauci ex nostris, qui illud olim legerunt, nunc ab impressoribus exscriptum absolutumque desiderant, et eo quidem magis, quia Tua cura Tuaque diligentia emendatissimum se habituros sperant. Siquid interim Marulus Tuus Tuis in rebus Tibi commodare poterit, libere ipso utere; dicto audientem inuenies. Vale.

Ex oppido Spalato, anno Saluatoris MDXV, VI. Kalendas Maias.

(Adresa) Venerabili p̄sbitero iurisque pontificii consulto Iacobo Grassolario, domino meo, plurimum honorem. Venetiis.

VII.

Jakovu Grasolariju, vještaku u pontifikalnom pravu,
Marko Marulić pozdrav

Vrativši se odatle,²² moj mi je brat Valerije kazao da je kod Tebe ostavio moje djelo *O nasljedovanju Krista* da bi se, kako si mu osobno obećao, tiskalo Tvojim trudom. Stoga se uistinu veoma radujem što će zahvaljujući Tebi, čovjeku izvrsnu i vrlo učenu, moji radovi napokon ugledati svjetlo. Nadam se naime da će oni zbog Tvog ugleda više dobiti na cijeni i privlačnosti nego zbog moga, ma kako dugotrajna truda. Naime, ima li koga tko se ne bi uzdao da će mu se želja odmah ispuniti kad je našao takva pokrovitelja? Pa ipak, ja ne želim da to bude zato što bih žudio da postignem kakvu slavu u ljudi, jer ići za tim grijeh je — obijest, nego zato što nastojim da budem od koristi vrlo mnogima, a to je svojstveno kršćaninu. Krist je naime, naš vođa i gospodin, što je god govorio, što je god činio, sve usmjeravao na dobrobit drugih. I, budući da sam upravo njega u tom djelu što si ga primio izložio za ugled svima onima koji ispovijedaju našu vjeru, a to stoga da bi se dali na krepostan život i postizanje vječnoga blaženstva, ne sumnjam da će mnogi to što sam napisao čitati s većim zanimanjem pošto razaberu da se svidjelo i Tebi, čovjeku točna suda i iskrene vjere.

Stoga će mi biti vrlo drago ako me što prije pismeno obavijestiš kako stoji ta stvar, tj. da li se rečeno djelo već počelo tiskati i hoće li se već uskoro vratiti k nama odakle je otputovalo. Jer nemali broj naših ljudi, koji su ga svojevremeno čitali, žele ga sada prepisana i dovršena od tiskara, i žele ga zaista to većma jer se nadaju da će ga Tvojom brigom i Tvojom pomnjom imati posve ispravljena. Bude li za to vrijeme Tvoj Marulić mogao Tebi učiniti kakvu uslugu u Tvojim poslovima, slobodno se njime koristi! Uvjerit ćeš se da će Te poslušati.

Zbogom!

U gradu Splitu, 26. travnja godine Spasiteljeve 1515.

(Adresa) Časnomu svećeniku i vještaku u pontifikalnom pravu Jakovu Grasolariju, mojem gospodinu, s najvećim poštovanjem

Mleci

(Pisma na latinskom priredio, preveo i bilješkama popratio Branimir Glavičić)

²² Tj. iz Mletaka.